

Závěrečná evaluační zpráva k projektu

Prožitková pedagogika pro snazší integraci ukrajinských dětí

Evaluační zpráva za období: **1. 10. 2022 až 31. 10. 2023**

Poskytovatel nadačního příspěvku: **Nadace České spořitelny**

Řešitel projektu: **Fórum pro prožitkové vzdělávání, z.ú.**

Datum zpracování evaluační zprávy: **10. 11. 2023**, číslo zprávy: **2**

Zpracoval: **Ing. Zdeněk Andrlík, Ph.D.**

Obsah evaluační zprávy

1. Úvod a manažerské shrnutí	3
2. Popis hodnoceného projektu	6
2.1. Cíle projektu.....	6
2.2. Hlavní indikátory.....	6
2.3. Cílové skupiny.....	7
2.4. Očekávané výsledky a přínosy	7
2.5. Harmonogram projektu	7
2.6. Klíčové aktivity.....	8
3. Použité evaluační nástroje.....	10
3.1. Nástroje pro hodnocení efektivity programů pro žáky	10
3.2. Nástroje pro hodnocení efektivity seminářů pro pedagogy	11
4. Výsledky evaluace a hlavní zjištění	12
4.1. Programy pro žáky	13
4.2. Semináře pro pedagogy.....	18
5. Závěry a doporučení.....	21
6. Seznam příloh	23

1. Úvod a manažerské shrnutí

Předkládáme Vám závěrečnou evaluační zprávu k projektu „Prožitková pedagogika pro snazší integraci ukrajinských dětí“ za období od 1.10.2022 do 31.10.2023. Projekt je plně financován z nadačního příspěvku poskytnutého Nadací České spořitelny. Cílem této zprávy je doložit, do jaké míry sledované výstupy projektu odpovídají jeho deklarovaným cílům a na základě zpětných vazeb ze strany cílových skupin posoudit jeho efektivitu.

Průběh projektu odpovídal podmínkám smlouvy o poskytnutí nadačního příspěvku. Případné menší odchylky v čerpání rozpočtu byly předem konzultovány se zástupci Nadace České spořitelny. Nižší měsíční počet edukativních programů pro žáky na konci roku 2022, způsobený chřipkovou epidemií a následným rušením programů ze strany škol, byl v následujících měsících plně kompenzován a projekt tak oproti původnímu harmonogramu nakonec **nevykázal žádné zpoždění či nesplnění některého ze sledovaných indikátorů**.

Projekt za dobu své realizace vykázal následující **klíčové indikátory**: **683 pedagogů z 223 škol** z celkem **12 krajů ČR** absolvovalo jeden z **25 seminářů** na téma vedení třídnických hodin se zaměřením na integraci ukrajinských dětí. Dva z těchto seminářů byly na závěr projektu uspořádány na pozvání **Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy pro studenty 5. ročníku**, před jejich nástupem do praxe. Absolvovalo je 47 studentů. Na celkem **44 školách v 5 krajích** proběhlo přímo v jednotlivých třídách **200 interaktivních edukativních představení pro žáky**, do kterých se zapojilo **4208 dětí, z toho 624 ukrajinských**, a také **363 jejich pedagogů**. Z důvodu zvýšené nemocnosti dětí na začátku roku 2023 byly jejich počty ve třídách dočasně oproti běžnému stavu výrazně nižší a došlo tak k tomu, že se jich do projektu zapojilo oproti plánovanému počtu 5 tis. **o cca 16 % méně**. Díky následné práci pedagogů s dětmi na tématu integrace ukrajinských dětí v jejich třídách měl však projekt i na tyto chybějící žáky, kteří program přímo neabsolvovali, bezprostřední dopad.

K zapojení pedagogů z poměrně velkého počtu škol z území celé ČR do projektu bylo možné především díky tomu, že část ze seminářů proběhla v on-line formě. Významný byl v tomto případě zejména **podíl pedagogů ze škol v menších obcích**, což má z hlediska dosahu projektu pozitivní význam. Díky kompetencím lektorů, osvojených pro práci v on-line prostředí během covidové pandemie, probíhaly i tyto on-line semináře ve výrazně interaktivní formě, z tohoto důvodu byl také omezen počet účastníků na jeden seminář, obdobně jako pro jeho prezenční formu. Možné tak mimo jiné bylo i vzájemné sdílení příkladů dobré praxe mezi pedagogy apod.

Do projektu byly ve spolupráci s **MŠMT a krajskými i místními koordinátory prevence** primárně vybírány třídy s vyšším podílem ukrajinských dětí, kde byly identifikovány různé specifické problémy s jejich integrací. Většina škol zapojených do projektu se proto **nachází v místech s vyšším podílem ukrajinských uprchlíků**, zejména s ohledem na dostupné pracovní příležitosti. Jedná se proto často o školy na území Prahy a středních Čech, případně v Plzeňském a Zlínském kraji. Na semináře pro pedagogy se pak registrovali jednotliví učitelé individuálně, a to z násobně vyššího počtu škol, než tomu bylo v případě edukativních programů pro žáky. Díky tomu byl **výrazně posílen dopad projektu**.

Pro evaluaci projektu byly na základě předchozích pozitivních zkušeností z obdobně koncipovaných projektů zvoleny následující **evaluační nástroje**: i) zpětnovazební dotazníky pro pedagogy po jednotlivých edukativních programech a seminářích, ii) zpětnovazební dotazníky s časovým odstupem po absolvování daného programu, iii) dotazníky pro ověření situace na školách před zapojením do projektu, iv) strukturované rozhovory s vybranými pedagogy a pro

zjišťování kvantitativních indikátorů projektu byly využity primárně v) prezenční listiny s celkovým počtem dětí na daném představení a počtem ukrajinských dětí. Prezenční listiny byly použity i pro semináře pro pedagogy.

Klíčovými výstupy evaluace jsou kvantitativní indikátory uvedené výše, tj. počty zapojených žáků, pedagogů a škol a počty realizovaných edukativních programů. **Kvalitativní indikátory** projektu pak byly sledovány prostřednictvím zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy v různých časových fázích jejich zapojení do projektu a také **strukturovanými rozhovory** s nimi. Pro potřeby této evaluační zprávy bylo k dispozici celkem **200 zpětnovazebních dotazníků** vyplňovaných pedagogy bezprostředně po absolvování **edukativního programu** pro jejich třídu a **147 zpětnovazebních dotazníků vyplněných s časovým odstupem** jednoho až pěti měsíců po absolvování tohoto programu. Co se týká hodnocení přínosu **seminářů pro pedagogy**, zde bylo k dispozici **712 vstupních dotazníků** obsahujících informace k aktuální situaci na dané škole, organizaci třídnických hodin, očekávání pedagogů ohledně přínosu semináře apod. **Zpětnovazebních dotazníků po absolvování semináře bylo k dispozici 683**, ne všichni registrovaní pedagogové seminář z různých důvodů, zejména pracovních či zdravotních absolvovali. Dotazníků vyplňovaných k seminářům s časovým odstupem pak pedagogové vyplnili celek 374. Pro semináře realizované v září a říjnu roku 2023 prozatím nebyly tyto dotazníky pedagogy z důvodu nedostatečného časového odstupu vyplňovány, neměly by potřebnou vypovídací hodnotu. Výstupy z nich budou proto pro případné pokračování tohoto projektu využity až následně po termínu zpracování této evaluační zprávy.

Nejčastěji **pozitivně hodnocenými přínosy** programů pro žáky v krátkodobém horizontu bylo **posílení empatie dětí** vůči jejich ukrajinským spolužákům, posílení zájmu dětí jím v jejich situaci pomáhat a zároveň možnost nanečisto si v bezpečném prostředí vyzkoušet řešení různých mezilidských problémů. Pedagogové zároveň **v cca 85 % případů** uvedli, že se k tématům, která vyplynula mezi dětmi během tohoto programu, budou **následně vracet a pracovat s nimi**, a to i za pomoci technik prožitkové pedagogiky. Je přitom poměrně časté, že obdobně koncipovaný prožitkový program pomáhá identifikovat v dané třídě problémy, které nebyly doposud na první pohled zřejmé. Jejich řešení pak probíhá buď v rámci třídy za pomoci třídního učitele, nebo i za účasti školního psychologa či preventisty. V některých předem vytipovaných případech proto lektory na představení **doprovázeli i psychoterapeuti Centra Locika**, kteří se mohli dětem přímo na místě v případě potřeby dále věnovat, nebo jim nabídnout následnou pomoc.

Z vyhodnocení zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy **s časovým odstupem několika měsíců** po absolvování daného programu pak vyplynulo, že program k větší vzájemné empatii mezi českými a ukrajinskými dětmi skutečně pomohl a k některým tématům se společně opakovaně vraceli. **V 34 % případů** pedagogové uvedli, že se podle jejich názoru ukrajinské děti zapojují do aktivit třídy o něco více než tomu bylo před absolvováním programu. Nemusí se jednat pouze o přínos projektu, pozitivní vliv na situaci v dané třídě mohly hrát i další faktory, například jejich účast na škole v přírodě apod. Zároveň bylo toto procento o vyšší u pátých a šestých tříd. Naopak k menší změně došlo v devátých třídách. Hlavními **překážkami pro výraznější integraci** ukrajinských dětí jsou podle odpovědí pedagogů nadále jejich očekávání brzkého návratu na Ukrajinu či jejich osobnostní rysy, jako uzavřenější povaha apod.

V rámci kvalitativních indikátorů byla také **ověřována míra zapojování ukrajinských dětí** do programu jako jeden z klíčových faktorů pro jeho úspěšný průběh a přínos pro třídu. V **cca 60 % případů se ukrajinské děti zapojovaly ve stejné míře**, jako ty české či děti jiného původu, které jsou v dané třídě dlouhodobě. Ve **30 % případů** se ukrajinské děti zapojily o něco méně než zbývající část třídy, což učitelé vysvětlovali většinou přetrvávající jazykovou bariérou, a cca v **10 %**

případů se zapojovaly pouze minimálně či vůbec. To bylo podle zpětných vazeb od pedagogů dané buď jejich přirozeným ostychem, nebo právě i zmíněnou jazykovou bariérou. Celkově však byla **míra aktivní účasti ukrajinských dětí v těchto programech pozitivním překvapením**. V případech, kdy se Ukrajinské děti nedařilo do kolektivu podle následných zpětných vazeb od pedagogů poskytnutých s určitým časovým odstupem nadále zapojovat, hrála roli zejména jejich snaha vrátit se co nejdříve na Ukrajinu. V takovém případě se sdružovaly s dalšími ukrajinskými dětmi z jiných tříd v oddělených skupinkách a nezaznamenávaly tak ani potřebné zlepšení v jejich znalostech češtiny. To je ovšem faktor, který je nutné akceptovat a na jehož řešení nebyl tento projekt zaměřen.

Nejčastější připomínky naopak směřovaly k tomu, že obdobný program měl být k dispozici hned po příchodu prvních ukrajinských dětí na jaře loňského roku, tuto skutečnost zmiňovalo cca 40 % pedagogů. Zároveň však uváděli, že i v tento okamžik má takový program smysl a je pro jejich třídu určité přínosem. Dále by 34 % pedagogů uvítalo ještě větší prostor na závěrečnou reflexi a vzájemné sdílení prožitků dětí, což je s ohledem na časovou dotaci tohoto programu obtížné. Pedagogové proto **po jeho absolvování dostali metodické pracovní listy**, za pomoci kterých se svými žáky mohli dále na těchto tématech pracovat, viz příloha 12 této zprávy. V cca 14 % případů pak pedagogové upozorňovaly na **silné emoce u některých dětí**, které se během programu projevovaly. Z tohoto důvodu také spolupracujeme s odbornými partnery, jako např. zmíněným terapeutickým Centrem Locika, Linkou bezpečí apod.

Za hlavní **přínos seminářů** pro pedagogy pak bylo ve zpětných vazbách označováno v cca 87 % případů poskytnutí **konkrétních návodů**, jak s tématem integrace ukrajinských dětí pracovat během třídnických hodin. K tomuto účelu absolventi seminářů dostali **metodiku s dvanácti modelovými obsahovými náplněmi** třídnických hodin, viz příloha 11 této zprávy. Za další významný přínos byla pro 82 % pedagogů i příležitost pro **sdílení dobré praxe** s dalšími kolegy. **Připomínky v případě seminářů** pro pedagogy se pak týkaly zejména toho, že jim v cca 17 % byly prezentovány již známé skutečnosti, či v 7 % byl podle nich omezený prostor pro závěrečnou reflexi. Zá významný přínos těchto seminářů lze také označit **výrazné posílení toho, jak pedagogové vnímají důležitost a přínos třídnických hodin** a jak nově tyto třídnické hodiny organizují, či o to alespoň usilují. Z původních 32 % pedagogů, kteří třídnické hodiny organizovali již dříve pravidelně, tento ukazatel rostl na 76 %. U některých pedagogů se však prozatím jednalo pouze o jejich záměr, který teprve průběžně realizovali v závislosti na možnostech dané školy.

Hlavními doporučeními pro další období, vycházející primárně z požadavků škol a ze zpětných vazeb od jednotlivých pedagogů, je zejména zájem o **navazující projekt zaměřený na další posilování kompetencí dětí**, které si v rámci nynějšího projektu osvojily. Školy tak projevují výrazný zájem o obdobně koncipovaný projekt zaměřený na posilování **bezpečného prostředí ve třídě**, které by zároveň mělo být **prostředím umožňujícím snazší integraci dětí vykazujících odlišnosti** jakéhokoli typu, včetně mateřského jazyka a kulturního zázemí. Obdobně školy i jednotliví pedagogové projevují výrazný zájem o **pokračující semináře** s obecnějším zaměřením na integraci dětí s jazykovými a kulturními odlišnostmi a vytváření bezpečného prostředí ve třídě a také na využívání technik prožítkové pedagogiky ve výuce a v prevenci sociálně problematických jevů. Pedagogové pak také ve větší míře projevili zájem o programy zaměřené na **práci s problémovými dětmi**, případně i problémovými rodiči. Jedná se o téma, které má přímou návaznost právě i na problematiku bezpečného prostředí ve třídě.

2. Popis hodnoceného projektu

Projekt reagoval na aktuální potřebu pedagogů získat **odbornou podporu pro efektivnější integraci nově příchozích ukrajinských dětí** do jejich stávajících žákovských kolektivů. Válka na Ukrajině, která tento výrazný příliv ukrajinských dětí na české školy způsobila, přišla navíc krátce po velmi komplikovaném období covidových protiepidemiologických opatření a dalších restrikcí, což pro pedagogy představovalo mimořádnou zátěž. Neměli tak ve velké většině další prostor i psychickou sílu sami přicházet s kreativními řešeními, jak na začleňování nově příchozích dětí, majících často i různé traumatické zkušenosti, efektivně pracovat. Pedagogům proto této projekt nabídl prostřednictvím seminářů **konkrétní návody**, jak toto téma se žáky řešit. Zároveň jim byla poskytnuta metodika v elektronické formě s dvanácti modelovými obsahovými schématy třídnických hodin s tímto zaměřením.

Souběžně s tím pak byla realizována **interaktivní představení pro žáky** přímo v jejich třídách na školách, které se projektu zapojily. Jejich cílem bylo posílit u dětí schopnost vzájemného porozumění pro jejich situaci, tedy aby žáci lépe pochopili pocity a potřeby nově příchozích ukrajinských dětí a zároveň i tyto děti snáze poznaly specifika prostředí, ve kterém se nově pohybují. Tato situace neznamenal zátěž pouze pro ně, i když ta je zcela jistě velmi výrazná, ale do obtížné situace se dostali stejně tak i jejich noví čeští pedagogové a spolužáci. Velmi obtížné vše bylo v neposlední řadě také pro ukrajinské děti, které v ČR žijí delší dobu a nově příchozím dětem musí s integrací pomáhat.

2.1. CÍLE PROJEKTU

Cílem projektu bylo dát jeho primární cílové skupině, tj. pedagogům nástroj, který by jim umožnil **efektivně integrovat ukrajinské děti** do jejich stávajících žákovských kolektivů. Zároveň si pedagogové měli osvojit nástroje, které jim měly umožnit **předcházet různým potenciálně problematickým situacím**, které s touto problematikou souvisí, případně tyto krizové situace řešit, když se jim předejít nepodaří. Smyslem projektu tedy bylo **rozšířit kompetence pedagogů** pro oblast integrace cizojazyčných žáků s důrazem na ukrajinské děti, zároveň ale i posílení jejich schopnosti vytvářet **bezpečné klima** ve svých třídách, umět s žáky **komunikovat o citlivých tématech**, umět **odhalit projevy** počínající šikany, vyloučení některých dětí z kolektivu a dalších rizikových situací. **Děti** pak díky absolvování interaktivních edukativních představení měly **snáze pochopit**, jak se jejich ukrajinští spolužáci mohou cítit, jak je vhodné se k nim chovat, co jim naopak může vadit a proč. V tomto případě se pracovalo s přímým osobním prožitkem dětí, díky čemuž je **efektivita těchto programů** výrazně větší než například běžná přednáška či shlédnutí instruktážního videa.

2.2. HLAVNÍ INDIKÁTORY

V rámci projektu mělo proběhnout celkem **100 edukativních představení** ve formě divadla fórum s pěti herci a **100 programů** ve formě strukturovaného dramatu se dvěma lektory, zapojit se do nich mělo cca **5 tis. dětí** a **300 jejich pedagogů**. Na představení byl vždy přítomen také odborný supervizor. Zároveň mělo **625 pedagogů** absolvovat seminář zaměřený na vedení třídnických hodin na téma integrace ukrajinských dětí. Těchto **seminářů** mělo být v rámci projektu realizováno **25** a každého se mělo zúčastnit průměrně 25 pedagogů.

2.3. CÍLOVÉ SKUPINY

Primární cílovou skupinou projektu byli **pedagogové**, kteří naléhavě potřebovali podporu pro efektivní integraci ukrajinských dětí do svých žákovských kolektivů. Jak již bylo zmíněno výše, v poslední době nastal bohužel **souběh několika negativních skutečností**, majících přímý dopad nejen na praktické fungování škol, ale také na psychickou pohodu pedagogů i jejich žáků. Zásadní zátěž v této souvislosti představovala covidová pandemie a následně válka na Ukrajině a s ní související prohlubující se úzkostné stavy pedagogů i žáků. Pro úspěšnou integraci ukrajinských dětí proto bylo nutné využívat nejen praktické nástroje, jako bylo v úvodní fázi tlumočení, adaptační kurzy apod., ale pracovat zejména také s emocemi všech, kterých se tento úkol bezprostředně týkal. Z pedagogů oslovených před začátkem tohoto projektu jeho realizátorem se téměř **tři čtvrtiny potýkají již od covidové pandemie s příznaky syndromu vyhoření** a příchod velké vlny ukrajinských dětí tento problém pouze dále prohloubil. Sami proto projevovali intenzivní zájem o obdobně koncipovaný projekt, který by byl právě na pomoc s integrací ukrajinských dětí zaměřen. Při vytváření obsahové náplně tohoto projektu tedy jeho realizátor nevycházel ze svých teoretických předpokladů, ale **šlo o reakci na zcela konkrétní potřebu pedagogů**.

I když byli primární cílovou skupinou projektu pedagogové, **zásadní cílovou skupinou byli rovněž jejich žáci s důrazem na nově příchozí ukrajinské děti**. Na přímou práci s nimi byla zaměřena významná část aktivit projektu. Měli mít také přínos z posílení vybraných kompetencí jejich pedagogů, ke kterému prostřednictvím projektu mělo dojít.

2.4. OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY A PŘÍNOSY

Výsledkem projektu mělo být **rozšíření kompetencí pedagogů pro oblast integrace cizojazyčných žáků** s důrazem na ukrajinské děti, zároveň ale i posílení jejich schopnosti vytvářet bezpečné klima ve svých třídách, umět s žáky komunikovat o citlivých tématech, umět odhalit projevy počínající šikany, vyloučení některých dětí z kolektivu a dalších rizikových situací.

Děti prostřednictvím absolvování tohoto programu měly snáze pochopit, jak se jejich ukrajinští spolužáci mohou cítit, jak je vhodné se k nim chovat, co jim naopak může vadit a proč. Stejně tak ukrajinské děti díky zapojení do tohoto projektu měly být schopny lépe zapadnout do třídy, pochopit snáze specifika prostředí, do kterého nově přišly. **Obě skupiny dětí tak měly získat kompetence důležité pro budování takto heterogenního kolektivu a pro reflexi vlastního socio-emočního stavu.**

2.5. HARMONOGRAM PROJEKTU

- **1.10. až 31.10.2022** Vytvoření scénářů edukativních představení a jejich nazkoušení hereckým a lektorským týmem. Obsah představení vycházel z jichž existujících a úspěšně odzkoušených schémat, která realizátor projektu využil v rámci obdobných programů v minulosti.
- **1.10. až 31.10.2022** Vytvoření obsahové náplně seminářů pro pedagogy
- **1.11.2022 až 30.6.2023 a 1.9. až 31.10.2023** Realizace 200 edukativních představení ve formě divadla fórum a strukturovaného dramatu na školách zapojených do projektu
- **1.11.2022 až 30.6.2023 a 1.9. až 31.10.2023** Realizace 25 seminářů pro celkem 625 pedagogů se zaměřením na vedení třídnických hodin na téma integrace ukrajinských dětí
- **1.11. až 30.11.2023** Vyhodnocení projektu, závěrečné vyúčtování, reporting

2.6. KLÍČOVÉ AKTIVITY

V rámci projektu probíhaly dvě hlavní aktivity, a to **i) vzdělávání pedagogů** na seminářích zaměřených zejména na vedení třídnických hodin na téma integrace ukrajinských dětí a **ii) práce s dětmi** prostřednictvím interaktivních edukativních představení realizovaných přímo u nich na škole v jejich třídách. Představení měla dvě různé formy, tzv. divadlo fórum a strukturované drama. Představení byla realizována vždy pro jednu školní třídu, aby **děti ztratily ostych aktivně se do nich zapojovat** a zároveň aby herci a lektori měli možnost **pracovat s již existujícími sociálními vazbami ve třídě**. V rámci výše zmíněných seminářů pak pedagogové dostávali konkrétní návody, jak řešit různé modelové situace, ke kterým může ve třídě v souvislosti s integrací ukrajinských dětí docházet, jak o různých problémech s dětmi komunikovat a jak ve třídě vytvořit a udržovat bezpečné klima. Zároveň měli možnost vyzkoušet si různé **aktivační a uvolňovací techniky a další praktické nástroje**, které mohli použít v případě stresových situací u sebe i u svých žáků.

2.6.1. Oslovení škol a pedagogů s nabídkou účasti v projektu

Za pomoci **MŠMT a krajských i místních koordinátorů prevence** byly na úvod projektu vytipovány školy, kde byly problémy s integrací ukrajinských dětí nejnaléhavější, těmto školám byla následně věnována v rámci projektu prioritní pozornost. Většina z nich byla v Praze a ve středních Čechách, a to zejména s ohledem na procento nově přichozích ukrajinských dětí. Koordinátoři prevence pak pomáhali také oslovovat pedagogy s nabídkou účasti na seminářích. S řadou škol i jednotlivých pedagogů již přitom realizátor spolupracoval před tímto projektem dlouhodobě a informace o jejich konkrétních potřebách a také o jejich zájmu se obdobného projektu zúčastnit tak měl ještě před jeho začátkem.

2.6.2. Vytvoření obsahové náplně Seminářů pro pedagogy a jejich realizace

Na základě zkušeností realizátora projektu z jeho předchozí praxe, konzultací s koordinátory prevence, školními psychology i lidmi z ukrajinské komunity a dalšími odborníky vytvořili jeho interní metodici a lektori obsahovou náplň semináře pro pedagogy. Na základě výrazného zájmu ze strany pedagogů vznikla **také jeho on-line verze**, zejména kvůli dopravní dostupnosti ze vzdálenějších regionů, časové flexibilitě apod. Základní náplň obou forem semináře byla stejná, prezenční forma pak obsahovala ještě navíc některé prožitkové činnosti, které se daly v on-line formě realizovat jen velmi omezeně. V rámci této aktivity byla také vytvořena metodika pro pedagogy, která obsahuje dvanáct konkrétních obsahových náplní třídnických hodin pro přímé využití při práci s jejich žáky. Metodika je přílohou 11 této zprávy.

2.6.3. Vytvoření edukativních představení, jejich nastudování a hraní na školách

Souběžně s přípravou seminářů pro pedagogy byly za využití informací ze škol, ukrajinské komunity i z dalších důležitých zdrojů vytvořeny hlavní modelové situace, za pomoci kterých bylo možné s dětmi na tématu integrace ukrajinských dětí pracovat. Při přípravě představení realizátor projektu vycházel ze zkušeností cca patnácti škol, se kterými dlouhodobě intenzivně na obdobných programech spolupracuje. Z těchto modelových situací byl následně vytvořen scénář představení ve formě tzv. divadla fórum pro pět herců a ve formě tzv. strukturovaného dramatu pro dva lektory. Následně proběhly k tomuto tématu ještě konzultace s dětskými psychology, aby se představení nedotýkala potenciálně příliš citlivých traumat ukrajinských i českých dětí. Na tom realizátor projektu spolupracoval například s terapeuty **Centra Locika**, kteří pak byli přítomni i na některých předem vytipovaných představeních, aby mohli dětem v případě potřeby poskytnout přímo na místě **psychologickou pomoc**. Scénáře těchto představení byly následně nastudovány hereckým a lektorským týmem. Na představeních byla pro jejich efektivní

průběh a dlouhodobější přínos pro daný kolektiv požadována **přítomnost třídního učitele** a pokud možno také **školního psychologa**, případně koordinátora prevence.

Představení ve formě strukturovaného dramatu – aktivační techniky pro děti

Seminář pro pedagogy – ukázka aktivačních technik pro žáky

3. Použité evaluační nástroje

Hlavními evaluačními nástroji použitými pro potřeby hodnocení efektivity tohoto projektu byla **dotazníková šetření** a cílené **strukturované rozhovory** s pedagogy zapojenými do projektu. Sledování kvantitativních indikátorů projektu proběhlo prostřednictvím **prezenčních listin** k jednotlivým edukativním programům. Podstatný význam mělo také **průběžné sdílení** zkušeností z jednotlivých programů pro děti i pedagogy mezi jednotlivými lektory, supervizory i metodiky v týmu realizátora projektu. Díky tomu mohly být obsahová náplň i formální stránka projektu potřebným způsobem průběžně korigovány. Níže jsou podrobněji popsány všechny hlavní evaluační nástroje, které byly pro potřeby hodnocení efektivity tohoto projektu použity.

Pro statistické vyhodnocení dat získaných prostřednictvím těchto nástrojů byla zároveň v případě slovních odpovědí na některé vybrané komplexnější dotazníkové otázky provedena jejich následná **klasifikace do několika základních skupin**, aby bylo možné jejich číselné zpracování. Např. odpovědi na otázku „Co bránilo ukrajinským dětem v tom, aby se do programu více zapojily?“, pedagogové poskytly řadu různých odpovědí, které se ale daly rozdělit do několika základních skupin: i) přetrvávající jazyková bariéra, ii) přirozený ostych, iii) příliš silné emoce, iv) dlouhodobý nezájem spolupracovat se zbytkem třídy apod. Tento přístup byl zvolen zejména proto, že slovní odpovědi mají na rozdíl od výběru z předem daných možností **větší vypovídací hodnotu**, a to i za cenu následného obtížnějšího zpracování takto získaných informací.

3.1. NÁSTROJE PRO HODNOCENÍ EFEKTIVITY PROGRAMŮ PRO ŽÁKY

i) Prezenční listina

Viz Příloha 3 této evaluační zprávy, jejím účelem bylo zdokumentovat počet dětí absolvujících dané představení, počet ukrajinských dětí a počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Prezenční listiny byly vyplňovány ke všem představením a představují hlavní nástroj pro hodnocení kvantitativních ukazatelů projektu. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 200 prezenčních listin.

ii) Dotazník pro pedagoga po představení

Viz Příloha 5 této evaluační zprávy, jeho účelem bylo získat bezprostředně po absolvování daného programu názor přítomného pedagoga na jeho přínos pro danou třídu, silné a slabé stránky představení, výkon lektorů a také případná doporučení pro další pokračování projektu. Tento dotazník byl jedním z hlavních nástrojů pro hodnocení kvalitativních ukazatelů projektu. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 200 zpětnovazebních dotazníků.

iii) Dotazník pro pedagoga s časovým odstupem po představení

Viz Příloha 6 této evaluační zprávy, jeho účelem bylo ověřit s časovým odstupem jednoho až pěti měsíců dopad projektu na daný žákovský kolektiv a získat další případná doporučení od pedagogů, kteří tento program absolvovali. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 147 těchto zpětnovazebních dotazníků

iv) Strukturovaný rozhovor s vybranými pedagogy

Jeho účelem bylo s časovým odstupem jednoho až pěti měsíců od absolvování daného programu ověřit dopad projektu na daný žákovský kolektiv a získat další doporučení od pedagogů, kteří tento program absolvovali. Nad rámec údajů získaných prostřednictvím dotazníku uvedeného výše v bodě iii) poskytnul tento strukturovaný rozhovor podrobnější vysvětlení pedagogů k dopadu programu na jejich třídu i jejich další případné komentáře k

projektu. Zároveň dal větší prostor jejich doporučením pro pokračování projektu či jeho navazující fázi. Pro potřeby evaluace byly k dispozici záznamy 17 strukturovaných rozhovorů.

v) Průběžné sdílení zpětných vazeb od lektorů a supervizorů v rámci projektového týmu

V tomto případě se nejedná primárně o evaluační nástroj sloužící k hodnocení efektivity projektu, umožňuje ale jeho případné průběžné korekce na základě dílčích podnětů od jednotlivých členů projektového týmu přímo pracujících s cílovou skupinou. K tomuto účelu sloužily uzavřené pracovní skupiny na vybraných on-line platformách a pravidelná setkání těchto členů týmu s metodiky a supervizory, případně i externími odborníky.

3.2. NÁSTROJE PRO HODNOCENÍ EFEKTIVITY SEMINÁŘŮ PRO PEDAGOGY

i) Vstupní on-line dotazník pro pedagogy

Viz Příloha 9 této evaluační zprávy, jeho účelem bylo získat informace k aktuální situaci na škole, na které daný pedagog působí, pochopit jeho očekávání od účasti na semináři, jeho dosavadní zkušenosti v oblasti využívání technik prožitkové pedagogiky, jeho zkušenosti s vedením třídnických hodin, specifické problémy, které se svým žákovským kolektivem řeší apod. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 712 dotazníků od pedagogů z celkem 223 škol.

ii) Prezenční listina

Viz Příloha 4 této evaluační zprávy, jejím účelem bylo zdokumentovat počet pedagogů absolvujících daný seminář. Prezenční listiny byly vyplňovány ke všem seminářům a představují hlavní nástroj pro hodnocení kvantitativních ukazatelů projektu. V případě on-line seminářů byla prezenční listina vytvořena supervizorem daného semináře podle skutečného počtu připojených účastníků. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 25 prezenčních listin.

iii) Dotazník pro pedagogy po absolvování semináře

Viz Příloha 7 této evaluační zprávy, jeho účelem bylo získat bezprostředně po absolvování daného semináře názor pedagoga na předpokládaný přínos tohoto programu pro jeho další práci, na jeho obsahovou náplň, výkon lektorů a také případná doporučení pro další pokračování projektu. Tento dotazník byl jedním z hlavních nástrojů pro hodnocení kvalitativních ukazatelů projektu. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 683 zpětnovazebních dotazníků.

iv) Dotazník pro pedagoga s časovým odstupem po semináři

Viz Příloha 8 této evaluační zprávy, jeho účelem bylo ověřit s časovým odstupem jednoho až pěti měsíců dlouhodobější přínos semináře pro daného pedagoga, využívání nově nabytých či posílených kompetencí v jeho práci a získat další případná doporučení pro pokračování projektu či pro jeho případnou navazující fázi. Pro potřeby evaluace bylo k dispozici 374 zpětnovazebních dotazníků.

v) Strukturovaný rozhovor s vybranými pedagogy

Jeho účelem bylo s časovým odstupem jednoho až pěti měsíců od absolvování semináře ověřit jeho přínos pro daného pedagoga. Nad rámec údajů získaných prostřednictvím dotazníku uvedeného výše v bodě iv) poskytnul tento strukturovaný rozhovor podrobnější vysvětlení pedagogů k tomu, jak tento seminář s určitým časovým odstupem hodnotí, jestli skutečně některé nově nabyté zkušenosti ve své práci využívají apod. Zároveň měli prostor uvést další svoje případné komentáře k celému projektu, a to včetně doporučení pro jeho

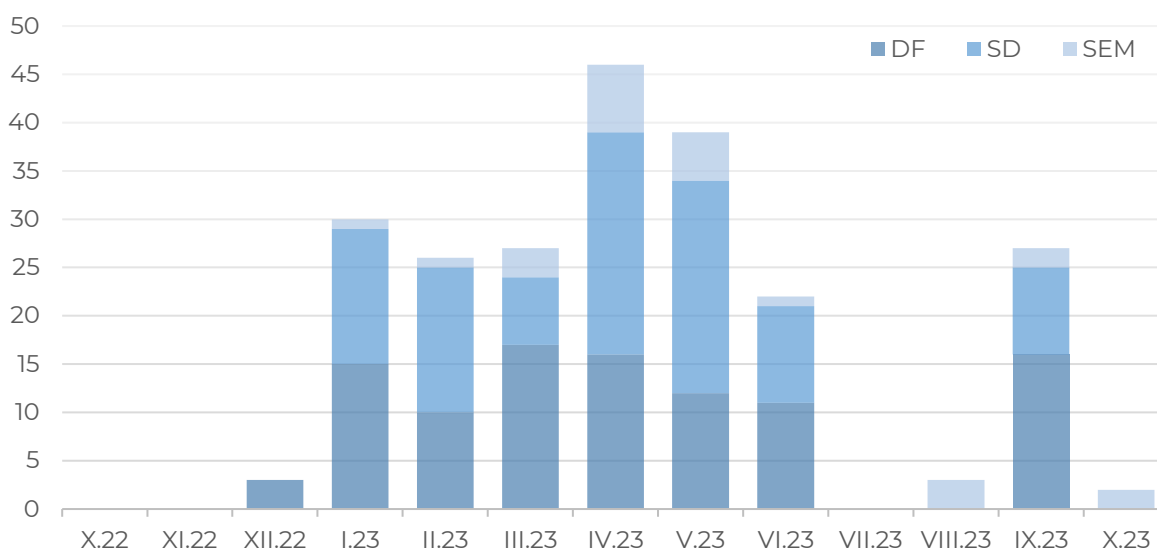
pokračování či pro nějakou případnou navazující fázi. Pro potřeby evaluace byly k dispozici záznamy 17 strukturovaných rozhovorů.

vi) Průběžné sdílení zpětných vazeb od lektorů a supervizorů v rámci projektového týmu

V tomto případě se nejedná primárně o evaluační nástroj sloužící k hodnocení efektivity projektu, umožňuje ale jeho případné průběžné korekce na základě dílčích podnětů od jednotlivých členů projektového týmu přímo pracujících s cílovou skupinou. K tomuto účelu sloužila pravidelná setkání lektorů seminářů s metodiky a supervizory, případně i dalšími externími odborníky.

4. Výsledky evaluace a hlavní zjištění

Hodnocení dosavadního průběhu projektu a jeho efektivity je zaměřeno na období 1.10.2022 až 31.10.2023. V případě kvantitativních ukazatelů projektu byly sledovány primárně počty realizovaných programů pro pedagogy a žáky, počty škol zapojených do projektu, jejich geografické rozmístění na území ČR, počty dětí a pedagogů absolvujících jednotlivé programy s rozlišením počtu ukrajinských dětí. Níže jsou pro ilustraci graficky znázorněny počty programů realizovaných v jednotlivých měsících, *pozn.: DF – program pro žáky ve formě divadla fórum, SD – program pro žáky ve formě strukturovaného dramatu, SEM – seminář pro pedagogy.* Podrobnější rozbor kvantitativních i kvalitativních ukazatelů k těmto programům bude uveden níže, a to pro přehlednost odděleně pro programy pro žáky a pro semináře pro pedagogy. Podrobné přehledy všech realizovaných programů pro žáky i seminářů pro pedagogy jsou přílohami 1 a 2 této zprávy.

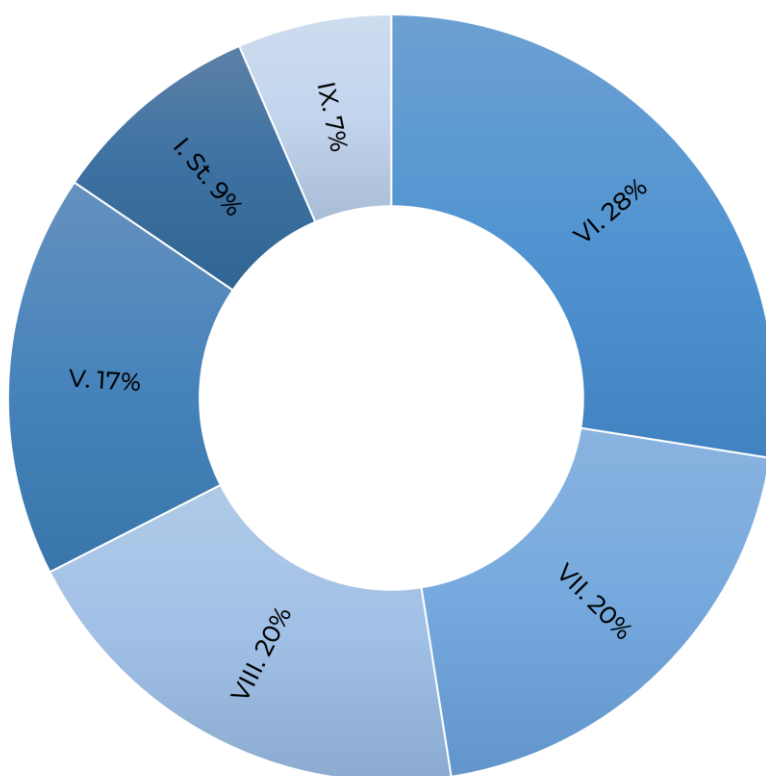

4.1. PROGRAMY PRO ŽÁKY

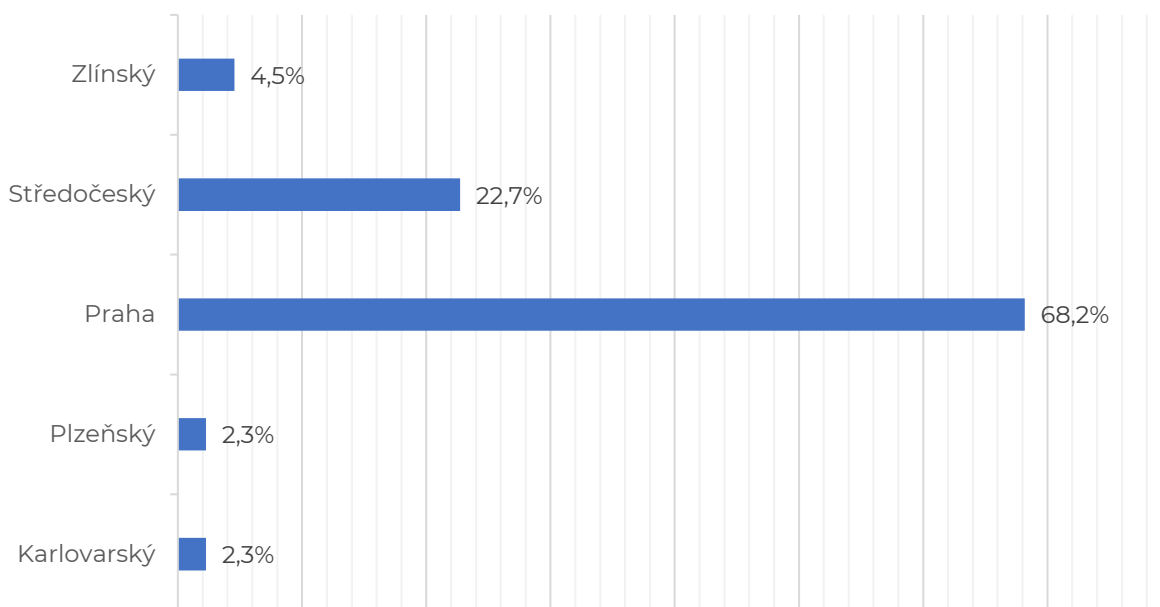
i) Kvantitativní ukazatele

K 31.10.2023 bylo v rámci projektu realizováno celkem **200 edukativních programů pro žáky** z celkových 200, což odpovídá splnění daného indikátoru ze **100 %**. Do těchto programů se celkově zapojilo **4208 žáků** ze **44 škol**, z toho **ukrajinských dětí bylo 624**, to odpovídá cca **15 %**. Nižší měsíční počet edukativních programů pro žáky na konci roku 2022, způsobený chřipkovou epidemií a následným rušením programů ze strany škol, byl v následujících měsících plně kompenzován a projekt proto ve výsledku nevykázal oproti harmonogramu žádné zpoždění. Z důvodu **zvýšené nemocnosti dětí** na začátku roku 2023 byly jejich počty ve třídách dočasně oproti běžnému stavu výrazně nižší a došlo tak k tomu, že se jich do projektu zapojilo oproti plánovanému počtu 5 tis. **o cca 16 % méně**. Díky následné práci pedagogů s dětmi na tématu integrace ukrajinských dětí v jejich třídách měl však projekt i na tyto chybějící žáky, kteří program přímo neabsolvovali, bezprostřední dopad.

Do projektu byly ve spolupráci s **MŠMT a krajskými i místními koordinátory prevence** primárně vybírány třídy s vyšším podílem ukrajinských dětí, kde byly identifikovány různé specifické problémy s jejich integrací. Většina škol zapojených do projektu se proto **nachází v místech s vyšším podílem ukrajinských uprchlíků**, zejména s ohledem na dostupné pracovní příležitosti. Jedná se proto často o školy na území Prahy a středních Čech, případně v Plzeňském a Zlínském kraji. Zároveň byly pro tento program prioritně vytipovávány ročníky druhého stupně škol, nejčastěji se jednalo o šesté třídy. Blížící se konec docházky na dané škole pro žáky IX. tříd a tím i omezená potřeba řešit v rámci třídy problémy spadající do oblastí, na které je tento projekt zaměřen, měly naopak za následek jejich nižší zastoupení v projektu, než tomu bylo v případě dalších ročníků druhého stupně. Procentní zastoupení jednotlivých ročníků v rámci projektu je znázorněno níže.

Regionální rozložení škol zapojených do projektu je pak znázorněno na následujícím grafu. Jak již bylo uvedeno výše, výrazně nejvyšší procento ukrajinských dětí ve třídách bylo ve sledovaném období na pražských školách. Od toho se také odvíjel výrazně nadprůměrný zájem těchto škol se do projektu zapojit, a to zejména na základě doporučení ze strany MŠMT a místních koordinátorů prevence. Obdobná situace pak byla rovněž v některých lokalitách Středočeského kraje. Školy v jiných regionech pak v takové míře buď problém integrace ukrajinských dětí za naléhavý nepovažovaly, případně ho již souběžně řešily prostřednictvím jiných programů apod.

ii) Kvalitativní ukazatele

Kvalitativní indikátory byly sledovány prostřednictvím zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy v různých časových fázích jejich zapojení do projektu a také **strukturovanými rozhovory** s nimi. Pro potřeby této evaluační zprávy bylo k dispozici celkem **200** zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy bezprostředně po absolvování edukativního programu pro jejich třídu, tj. k dispozici byly pro všechny doposud realizované programy, a **147** zpětnovazebních dotazníků vyplněných s časovým odstupem jednoho až pěti měsíců po absolvování tohoto programu.

Níže je přehled odpovědí na otázky z dotazníku vyplňovaného pedagogy **bezprostředně po absolvování daného programu**. Uvedeny jsou vždy **dvě nejčastější odpovědi s jejich procentuálním výskytem**. V případě, že se jednalo o slovní odpověď, a ne o výběr z více možností, byly tyto slovní odpovědi roztříděny podle svého obsahu do několika základních skupin pro usnadnění jejich následného statistického zpracování. Obvykle se typologicky jednalo o čtyři až šest různých odpovědí, které se v dotaznících objevovaly v mírně odlišných formulacích, ale s téměř stejným významem. Zároveň byla u všech vyplněných dotazníků ověřována základní konzistentnost odpovědí na jednotlivé otázky, aby tak byly případně odhaleny odpovědi, které by nějakým způsobem logicky odporovaly jiným odpovědím v daném dotazníku. Žádná taková situace však identifikována nebyla a všechny odevzdané dotazníky proto byly pro potřeby evaluace vyhodnoceny jako relevantní.

	Nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt	Druhá nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt
Celkové hodnocení náplně a průběhu programu	Vhodná forma vzhledem k tématu, 51 %	Intenzivní zapojení dětí, 32 %
Výkon lektorů	Průměrné hodnocení 1,1 / 5	
Náplň programu	Průměrné hodnocení 1,3 / 5	
Použité techniky	Průměrné hodnocení 1,3 / 5	
Přínos programu pro děti	Porozumění situaci jiných, 67 %	Zamyšlení nad probíranými tématy, 18 %
Porozumění ukrajinských dětí programu	Bez větších problémů, 51 %	S malými obtížemi, 43 %
Zapojení ukrajinských dětí do programu	Stejně jako české děti, 60 %	O něco méně než české děti, 30 %
Proč se ukrajinské děti nezapojovaly případně více	Obecně nejsou zvyklé se do obdobných aktivit zapojovat, 41 %	V některých situacích příliš silné emoce vzhledem k tématu, 22 %
Připomínky k programu	Měl se realizovat hned po příchodu ukrajinských dětí, i nyní má ale pro české i ukrajinské děti přínos, 40 %	Větší prostor pro závěrečnou reflexi, z toho důvodu dostávají pedagogové pracovní listy pro navazující práci s dětmi, 34 %
Co programu chybělo	Ještě cílenější práce s konkrétními dětmi, např. v navazujících programech, 40 %	Další aktivizační techniky na úvod programu, doporučení navýšit časovou dotaci programu, 21 %
Pozitiva programu	Intenzivní zapojení dětí do programu, 41 %	Některé konkrétní aktivity a techniky, které byly v programu použity, 28 %
Očekávají pedagogové, že se budou k tomuto programu při práci s dětmi vracet?	Ano, či pravděpodobně ano, 79 %	Při vhodných příležitostech pravděpodobně ano, 6 %
Doporučili by pedagogové tento program další školám?	Ano – díky vhodné formě, 87 %	Ano – díky aktuálnosti tématu, 11 %

V následujícím přehledu jsou pak uvedeny odpovědi na otázky z dotazníku, který pedagogové vyplňovaly **s odstupem jednoho až pěti měsíců** po absolvování programu. Uváděny jsou opět dvě nejčtenější odpovědi s jejich procentuálním výskytem.

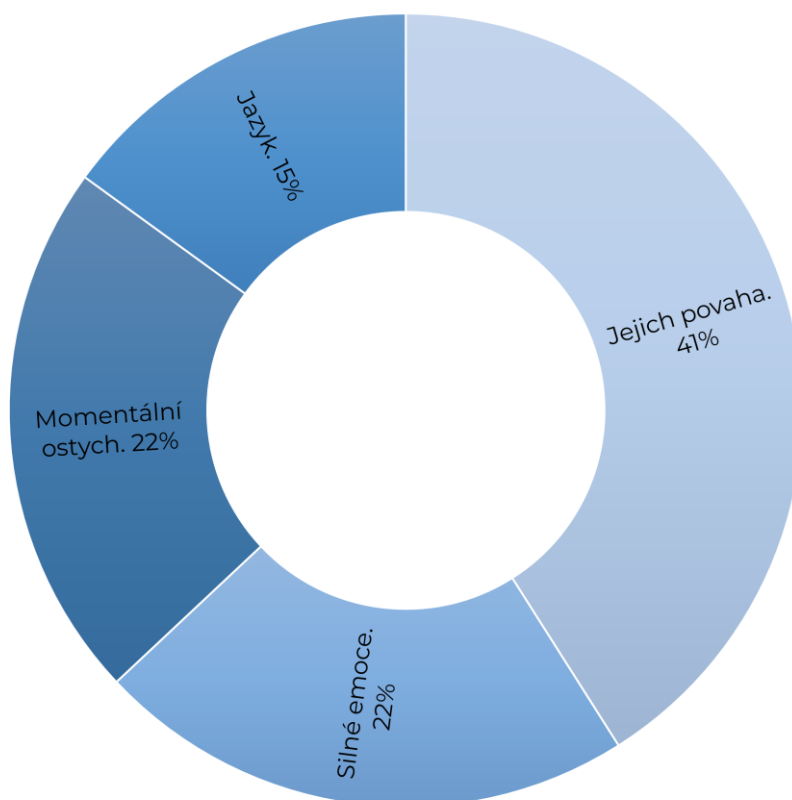
	Nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt	Druhá nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt
Vraceli jste se k tématům, na která byl program zaměřen?	Ano, opakovaně jsme měli se třídou na toto téma diskuzi v kruhu apod., 78 %	Ano, během třídnických hodin souběžně s dalšími tématy, 13 %
Jaký zanechal program ve třídě otisk?	Větší empatie k ukrajinským dětem, 52 %	Silné emoce z představení 28 %
Zapojují se nyní ukrajinské děti do kolektivu více?	Nadále preferují spíše komunikaci s jinými ukrajinskými dětmi 37 %	Ano, ztratily částečně ostych 34 %

	Nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt	Druhá nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt
Potřebujete dále v jejich integraci pomoci?	Spíše obecněji dál pracovat na bezpečném klimatu ve třídě, 51 %	Potřebovali bychom podporu pro práci s rodiči, 38 %
Potřebujete pomoci s řešením dalších obdobných témat?	Sebepoškozování a další psychické problémy, 38 %	Tolerance, dodržování pravidel, 33 %
Byl program pro Vaši třídu vhodný?	Ano, děti si skutečně lépe uvědomily, jak se nově přichozí ukrajinské děti mohou cítit, 58 %	Ano, umožnilo nám to o některých problémech se třídou snáze mluvit, 32 %
O jaká další témata z této oblasti byste měli zájem?	Posílení vztahů mezi spolužáky, 47 %	Jak pracovat s emocemi, 39 %
Seminář na jaké téma by Vám nejvíce pomohl ve Vaší práci?	Dobré klima ve třídě, 45 %	Práce s problematickým žákem nebo rodičem, 41 %

Nejčastěji **pozitivně hodnocenými přínosy** programů pro žáky v krátkodobém horizontu bylo **posílení empatie dětí** vůči jejich ukrajinským spolužákům, posílení zájmu dětí jim v jejich situaci pomáhat a zároveň možnost nanečisto si v bezpečném prostředí vyzkoušet řešení různých mezilidských problémů. Pedagogové zároveň **v cca 85 % případů** uvedli, že se k tématům, která vyplynula mezi dětmi během tohoto programu, budou **následně vracet a pracovat s nimi**, a to i za pomoci technik prožitkové pedagogiky. Je přitom poměrně časté, že obdobně koncipovaný prožitkový program pomáhá identifikovat v dané třídě problémy, které nebyly doposud na první pohled zřejmé. Jejich řešení pak probíhá buď v rámci třídy za pomoci třídního učitele, nebo i za účasti školního psychologa či preventisty. V některých předem vytipovaných případech proto lektory na představení **doprovázely i psychoterapeuti Centra Locika**, kteří se mohli dětem přímo na místě v případě potřeby dále věnovat, nebo jim nabídnout následnou pomoc.

Z vyhodnocení zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy **s časovým odstupem několika měsíců** po absolvování daného programu pak vyplynulo, že program k větší vzájemné empatii mezi českými a ukrajinskými dětmi skutečně pomohl a k některým tématům se společně opakovaně vraceli. V **34 % případů** pedagogové uvedli, že se podle jejich názoru ukrajinské děti zapojují do aktivit třídy o něco více než tomu bylo před absolvováním programu, což byl jeden z hlavních sledovaných ukazatelů. Nemusí se jednat pouze o přínos tohoto projektu, pozitivní vliv na situaci v dané třídě mohly hrát i další faktory, například jejich účast na škole v přírodě apod. Zároveň bylo toto procento vyšší u pátých a šestých tříd, k menší změně došlo naopak v devátých třídách, jak již bylo zmíněno výše. Hlavními **překážkami pro výraznější integraci** ukrajinských dětí jsou podle odpovědí pedagogů nadále jejich očekávání brzkého návratu na Ukrajinu či jejich osobnostní rysy, jako uzavřenější povaha apod.

V rámci kvalitativních indikátorů byla také **ověřována míra zapojování ukrajinských dětí** do programu jako jeden z klíčových faktorů pro jeho úspěšný průběh a přínos pro třídu. V **cca 60 % případů se ukrajinské děti zapojovaly ve stejné míře**, jako ty české (či děti jiného původu, které jsou v dané třídě již dlouhodobě). Ve **30 % případů se ukrajinské děti zapojily o něco méně** než zbývající část třídy a v **cca 10 % případů se zapojovaly pouze minimálně či vůbec**. To bylo podle zpětných vazeb od pedagogů dané buď jejich přirozeným ostychem, kdy nejsou zvyklé se do obdobných aktivit zapojovat, silnými emocemi vyplývajících z tohoto programu, nebo i přetrvávající jazykovou bariérou. Celkově však byla **míra aktivní účasti ukrajinských dětí v těchto programech pozitivním překvapením**. Níže je graficky znázorněno procentní rozdělení důvodů, proč se podle pedagogů ukrajinské děti do programu nezapojovaly více.

V případech, kdy se Ukrajinské děti nedařilo do kolektivu podle následných zpětných vazeb od pedagogů poskytnutých s určitým časovým odstupem nadále zapojovat, hrála roli zejména jejich snaha vrátit se co nejdříve na Ukrajinu. V takovém případě se sdružovaly s dalšími ukrajinskými dětmi z jiných tříd v oddělených skupinkách a nezaznamenávaly tak ani potřebné zlepšení v jejich znalostech češtiny. To je ovšem faktor, který je nutné akceptovat a na jehož řešení nebyl tento projekt zaměřen.

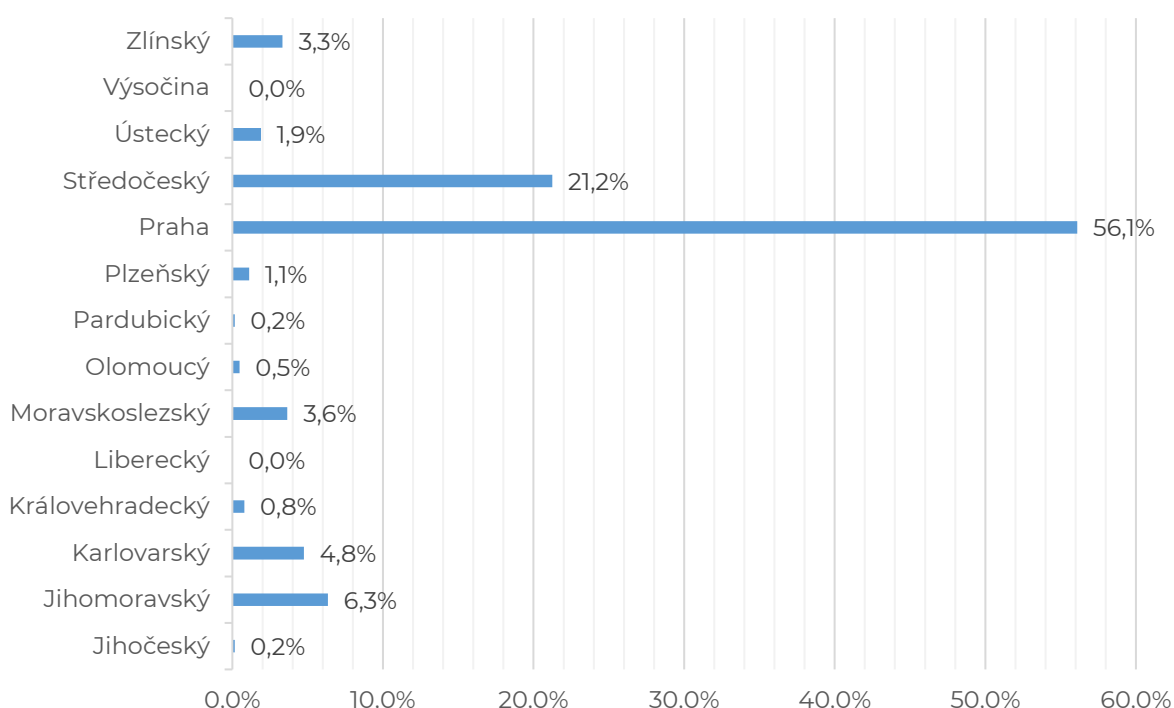
Nejčastější připomínky naopak směřovaly k tomu, že obdobný **program měl být k dispozici hned po příchodu prvních ukrajinských dětí na jaře loňského roku**, tuto skutečnost zmiňovalo cca **40 %** pedagogů. Zároveň však uváděli, že i v tento okamžik má takový program smysl a je pro jejich třídu určitě přínosem. Dále by **34 %** pedagogů uvítalo ještě větší prostor na závěrečnou reflexi a vzájemné sdílení prožitků dětí, což je s ohledem na časovou dotaci tohoto programu obtížné. Pedagogové proto **po jeho absolvování dostali metodické pracovní listy**, za pomoci kterých se svými žáky mohli dále na těchto tématech pracovat. V cca **14 %** případů pak pedagogové upozorňovaly na **silné emoce u některých dětí**, které se během programu projevovaly. Z tohoto důvodu také realizátor projektu spolupracuje s odbornými partnery, jako např. zmíněným terapeutickým Centrem Locika či Linkou bezpečí.

Pedagogové zároveň měli v rámci evaluace projektu možnost **hodnotit ve formě klasického školního známkování** od 1 do 5 výkony herců a lektorů, obsah daného programu a použité edukativní techniky. Průměrné hodnocení lektorů bylo **známkou 1,1**. Obsah a forma programu pak byly průměrně hodnoceny shodnou **známkou 1,3**.

4.2. SEMINÁŘE PRO PEDAGOGY

i) Kvantitativní ukazatele

Seminářů pro pedagogy proběhlo celkem 25, dva z nich byly pak realizovány pro studenty V. ročníku **Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy**. Semináře absolvovalo **683 pedagogů z celkem 223 škol** ze všech krajů ČR s výjimkou Libereckého a kraje Vysočina, a to především díky tomu, že část z těchto seminářů proběhla v on-line formě. Významný byl v tomto případě zejména podíl pedagogů ze škol v menších obcích, což hodnotíme pozitivně. Díky kompetencím lektorů, osvojených pro práci v on-line prostředí během covidové pandemie, probíhaly i tyto on-line semináře ve výrazně interaktivní formě, z tohoto důvodu byl také omezen počet účastníků na jeden seminář, obdobně jako pro jeho prezenční formu. Níže je graficky znázorněno procentní rozdělení pedagogů zapojených do projektu podle krajů, kde působí.

ii) Kvalitativní ukazatele

Kvalitativní ukazatele **seminářů pro pedagogy** byly hodnoceny primárně na základě vstupního dotazníku pro pedagogy a následných zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných pedagogy v různých časových okamžicích jejich zapojení do projektu. K dispozici byly údaje ze **712 vstupních dotazníků**, obsahujících informace k aktuální situaci na dané škole, organizaci třídnických hodin, očekávání pedagogů ohledně přínosu semináře apod. Z těchto dotazníků vyplynulo, že průměrná doba **praxe pedagogů** absolvujících seminář byla **15,1 roku**, třídnické hodiny již v nějaké podobě využívalo **74 %** z nich. Pouze menší část ovšem pořádala tyto třídnické hodiny pravidelně alespoň jednou za čtrnáct dní, bylo to **31 %**. Techniky prožitkové pedagogiky předem znalo alespoň do určité míry **63 %** pedagogů, aktivně je ale někdy použilo pro práci se svojí třídou pouze **21 %** z nich.

Zpětnovazebních dotazníků po absolvování semináře bylo k dispozici 683, ne všichni registrovaní pedagogové seminář z různých důvodů, zejména pracovních či zdravotních absolvovali. Dotazníků vyplňovaných k seminářům s časovým odstupem pak pedagogové vyplnili celek 374. Pro semináře realizované v září a říjnu roku 2023 prozatím nebyly tyto dotazníky pedagogy z důvodu nedostatečného časového odstupu vyplňovány, neměly by potřebnou vypovídací hodnotu. Výstupy z nich budou proto pro případné pokračování tohoto projektu využity až následně po termínu zpracování této evaluační zprávy.

Níže je přehled odpovědí na otázky z dotazníku vyplňovaného pedagogy **bezprostředně po absolvování semináře**. Uvedeny jsou vždy dvě nejčastější odpovědi a jejich procentuální výskyt. Jak již bylo uvedeno výše, v případě, že se jednalo o slovní odpověď, a ne o výběr z více možností, byly tyto slovní odpovědi roztříděny podle svého obsahu do několika základních skupin pro usnadnění jejich následného statistického zpracování. V některých případech pedagogové uváděli více odpovědí zároveň, a součet procentního zastoupení v obou sloupcích následující tabulky proto může být vyšší než 100 %.

	Nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt	Druhá nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt
Moje třída	VI., 27 %	VII., 25 %
Organizace semináře	Průměrné hodnocení 1,3/5	
Výkon lektorů	Průměrné hodnocení 1,1/5	
Obsah semináře	Průměrné hodnocení 2/5	
Nejvíce jsem ocenil	Konkrétní návody pro práci s dětmi, 87 %	Možnost sdílení zkušeností s dalšími kolegy, 82 %
Můj „AHA“ moment	Důležitost třídnických hodin, 47 %	Síla emocí při práci s dětmi, 38 %
Potřeboval bych dále	Další tipy na aktivity do třídnických hodin, 43 %	Možnost častějšího sdílení zkušeností s kolegy, 37 %
Jak byla naplněna má očekávání ze semináře	Průměrné hodnocení 1,3/5	
V čem konkrétně byla naplněna?	Konkrétní návody pro práci a metodika, 87 %	Pochopení smyslu třídnických hodin a potvrzení jejich důležitosti, 19 %

Za hlavní **přínos seminářů** pro pedagogy bylo ve zpětných vazbách označováno v cca **87 %** případů poskytnutí **konkrétních návodů**, jak s tématem integrace ukrajinských dětí pracovat během třídnických hodin. K tomuto účelu absolventi seminářů dostali **metodiku s dvanácti modelovými obsahovými náplněmi** třídnických hodin, viz příloha 11 této zprávy. Za další významný přínos byla pro **82 %** pedagogů i příležitost pro **sdílení dobré praxe** s dalšími kolegy.

Připomínky v případě seminářů pak ze strany pedagogů týkaly zejména toho, že jim v cca **17 %** byly prezentovány již známé skutečnosti, či v **7 %** byl podle nich omezený prostor pro závěrečnou reflexi. Další **2 %** pedagogů pak upozorňovala na to, že část poznatků sdílených s kolegy se netýkala integrace ukrajinských dětí a seminář se tak částečně odchyloval od svého primárního zaměření. Většina pedagogů naopak obecnější sdílení svých zkušeností vnímala jako přínos.

V následujícím přehledu jsou pak uvedeny odpovědi na otázky z dotazníku, který pedagogové vyplňovali zejména k přínosu ohledně integrace ukrajinských dětí **s odstupem jednoho až pěti měsíců** po absolvování semináře. Uváděny jsou opět dvě nejčtenější odpovědi.

	Nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt	Druhá nejčtenější odpověď a její procentuální výskyt
Byl seminář přínosný?	Ano, některé postřehy už v práci používám, 76 %	Ano, pro potvrzení smyslu třídnických hodin, 27 %
Využili jste některé aktivity	Ano, hlavně aktivizační techniky pro třídnické hodiny, 63 %	Ano, techniky pro sdílení myšlenek a nápadů mezi dětmi, 31 %
Vidíte posun ve Vašich třídnických hodinách?	Ano, mají více „prožitkový charakter“ díky novým aktivitám, 47 %	Částečně, snažili jsme je koncipovat odlišně od běžných výukových hodin už dříve, 27 %
Potřebovali byste další podporu v integraci?	Ano, pomohly by mi další konkrétní návody pro práci s dětmi, 61 %	Částečně, nadále je potřeba posílit jazykovou vybavenost dětí apod., 25 %
Potřebovali byste pomoc s jiným tématem?	Ano, bezpečné klima ve třídě, 38 %	Prožitkové techniky pro práci s problémovými žáky a řešení jejich psychických problémů, 31 %
Jakou další podporu byste uvítali?	Další náměty pro využití prožitkových technik ve výuce, 38 %	Aktivizační a uvolňovací techniky pro sebe i děti, 32 %
O jaká další témata z této oblasti byste měli zájem?	Posílení vztahů mezi spolužáky, 51 %	Jak pracovat s emocemi, 33 %
Seminář na jaké téma by Vám nejvíce pomoh ve Vaší práci?	Dobré klima ve třídě, integrace dětí s odlišnostmi, 56 %	Práce s problematickými dětmi a rodiči, dětských psychika, 32 %

Pedagogové ve svých odpovědích dále zdůrazňovali především to, že se jim **potvrdil přínos třídnických hodin** pro začleňování ukrajinských a případně i jiných cizojazyčných dětí do kolektivu a zároveň si lépe uvědomili také přínos třídnických hodin pro práci se svými žáky v obecnější rovině. Chtějí proto na jejich dalším rozvoji dlouhodoběji pracovat, a to i systematictěji **za pomoci vedení školy**. Zároveň potvrzovali významný **přínos technik prožitkové pedagogiky** pro třídnické hodiny. V dalších upřesňujících odpovědích pak uváděli, že nyní výrazně usilují o pravidelnost třídnických hodin tak, aby probíhaly vždy ve stejném termínu alespoň 1 x týdně. Tuto variantu jako stávající či cílový stav uvedlo **76 %**. Ostatní pak také preferovali dodržování vždy stejného termínu třídnických hodin v týdnu, za dostačující s ohledem na charakter jejich třídy, její specifické problémy apod. považovali jejich konání jednou za dva až tři týdny.

Potvrdil se tak zejména přínos třídnických hodin pro budování dobrého klimatu ve třídě a pro **předcházení různým problémům**, kdy jejich případné využití pouze pro řešení již existujících problémů výrazně snižuje jejich efektivitu. Porovnáme-li tedy tyto výstupy s údaji ze vstupního dotazníku zmíněnými výše, pak lze konstatovat u pedagogů absolvujících tyto semináře **výrazné posílení toho, jak vnímají důležitost a přínos třídnických hodin** a jak nově tyto třídnické hodiny organizují, či o to alespoň usilují. Z původních **32 %** pedagogů, kteří třídnické hodiny organizovali již dříve pravidelně, tento ukazatel vzrostl na **76 %**. U některých pedagogů se však prozatím jednalo pouze o jejich záměr, který teprve průběžně realizovali v závislosti na možnostech dané školy.

5. Závěry a doporučení

Hodnocený projekt **proběhl z hlediska realizace jeho klíčových aktivit, dodržení rozpočtu a harmonogramu v souladu s podmínkami** smlouvy o poskytnutí nadačního příspěvku a údaje uvedené v projektové žádosti o tento příspěvek. Jeho kvantitativní a kvalitativní ukazatele byly vyhodnoceny primárně na základě prezenčních listin k jednotlivým programům a zpětnovazebních dotazníků vyplňovaných v různých časových okamžicích realizace projektu pedagogy, kteří se do něj zapojili. Pro získání dalších upřesňujících informací pak byly použity strukturované rozhovory s některými z nich. Všechny podstatné výstupy z této evaluace jsou uvedeny v kapitole 4 této zprávy, použité evaluační nástroje jsou pak popsány v kapitole 3. Hodnocen byl **přínos projektu pro integraci nově příchozích ukrajinských dětí** do stávajících žákovských kolektivů i **další souběžné pozitivní dopady projektu na třídy**, které se do něj zapojily. Jednalo se zejména o posílení vybraných sociálních kompetencí u dětí, schopnost řešit v rámci třídy obtížnější témata a potenciálně problematické situace apod.

Zásadní hodnocenou součástí projektu pak byly také semináře pro pedagogy, prostřednictvím kterých měli získat praktické návody pro usnadnění integrace ukrajinských dětí za pomoci aktivit používaných během třídnických hodin. Za tímto účelem byla realizátorem projektu zpracována odborná metodika s dvanácti vzorovými obsahovými náplněmi takto zaměřených třídnických hodin, kterou pedagogové dostali k dispozici, viz příloha 11 této zprávy. Přínos projektu byl pro jeho účastníky dále posílen i **sdílením odborných materiálů** a přímou spoluprací s dalšími partnery, jako např. SOFA (dříve Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání), Linkou bezpečí či Centrem Locika.

Co se týká **obecnějšího hodnocení celkového průběhu** projektu, zde se potvrdila řada původních předpokladů, na základě kterých byl tento projekt původně připraven, některé však bylo nutné průběžně revidovat. Z hlediska efektivnosti takto zaměřených programů se potvrdil zejména klíčový předpoklad, že reakce ukrajinských dětí na nynější stresové situace, kterými musely projít (a nadále jsou přitom dalším stresovým faktorem vystaveny), jsou velmi individuální a představení pro jednotlivé třídy je tak vždy nutné uzpůsobit co nejvíce konkrétní situaci v daném žákovském kolektivu. Některé děti na stresové podněty reagují agresivitou, jiné naopak uzavřeností se submisivními projevy a u některých se projevují až určité patologické sklony.

Zcela zásadní je také to, jestli ukrajinské děti očekávají v brzké době návrat zpět na Ukrajinu, či svoji budoucnost vidí spíše v ČR. Podle toho se pak buď snaží intenzivně učit česky a zapojovat se do kolektivu, nebo se naopak drží pouze ve skupinkách dalších ukrajinských dětí a pokroky v znalosti jazyka jsou u nich jen minimální, což pak zásadně komplikuje jejich běžné zapojení do výuky. To přitom platí pro děti všech věkových kategorií. Někdy se navíc stává, že děti odjedou zpět na Ukrajinu a po určité době se opět vrátí do ČR, někdy i opakovaně v závislosti na jejich rodinné situaci. To má pak na klima ve třídě potenciálně negativní dopad, protože se musí začít pracovat na integraci těchto dětí znovu téměř od počátku.

Zároveň se potvrdilo, že jsou **školy nuceny řešit integraci ukrajinských dětí individuálně bez systematické podpory či koordinace na centrální úrovni**. To má mimo jiné zásadní negativní dopad na pedagogy, a to navíc po už tak velmi náročném období covidové pandemie. Jedná se proto o situaci, která je pro ně mimořádně náročná a vysilující. Jde proto o jedno z hlavních témat, která jsou řešena i na seminářích pro pedagogy organizovaných v rámci tohoto projektu. Nad rámec původního zaměření těchto seminářů jsou tak pedagogům poskytovány alespoň základní návody na udržování vlastní dobré psychické pohody či alespoň na předcházení nejzávažnějším stavům vyhoření apod.

Kromě učitelů a dalších pracovníků ve školství jsou zásadní a nepříliš viditelnou obětí této situace také **ukrajinské děti, které v ČR žijí již delší dobu** a pro nově příchozí děti tak automaticky působí jako jejich průvodci a pomocníci. To pro ně představuje velkou časovou i psychickou zátěž, kdy se musí věnovat svému učivu, zároveň překládat a vysvětlovat látku nově příchozím dětem a také jim a jejich rodinám často pomáhají s dalšími praktickými záležitostmi, které již se školní výukou nesouvisí. Jedná se podle opakovaně potvrzovaných zjištění o natolik zásadní téma, že bylo explicitně zapracováno i do scénářů edukativních představení realizovaných v rámci projektu.

Další poznatek je spíše administrativního a právního charakteru a týká se účasti terapeutů Centra Locika na představeních, jak bylo uvedeno výše. V některých situacích se stávalo, že školy odmítaly následnou péči pro děti, které byly předem vytipovány podle jejich reakcí během představení, či o tuto psychologickou pomoc sami požádaly, a to s odkazem **na nejasné právní podmínky ohledně potřebného souhlasu rodičů** s tímto typem péče. K tomuto problému neexistuje jednoznačný právní výklad a také jasná hranice mezi preventivním programem a psychologickou intervencí. Obecně mají tyto programy pomoci školám umět problémy spojené s integrací ukrajinských dětí pojmenovat a vyzkoušet si prakticky některá možná řešení. Zároveň však tyto programy představují také prostor, kde se mohou některá traumata dětí projevit, což je pozitivní, neboť jen tak se s nimi dá poté následně pracovat a řešit je.

Ukazuje se také, že někteří pedagogové jsou tématem války a potřebou ukrajinské děti do kolektivu integrovat již přehlceni a nejsou proto ochotni se do obdobných projektů zapojovat. Doufají pouze, že nynější situace brzy skončí, a nebude tak nutné se jí nějak dlouhodobě systematicky věnovat. V takové situaci jim lze nabídnout např. jen podpůrné informativní materiály, neboť bez přímé součinnosti učitelů nemají tyto programy potřebný efekt. Jedná se ovšem jen o poměrně okrajové případy, které je přesto vhodné na tomto místě zmínit. V krajním případě byly zaznamenány u některých pedagogů i explicitní projevy xenofobie, což je bohužel již tak závažný problém, na který v rámci projektu nelze efektivně reagovat.

Hlavními doporučeními pro další období, vycházející primárně z požadavků škol a ze zpětných vazeb od jednotlivých pedagogů, je zejména zájem o **navazující projekt zaměřený na další posilování kompetencí dětí**, které si v rámci nynějšího projektu osvojily. Školy tak projevují výrazný zájem o obdobně koncipovaný projekt zaměřený na posilování **bezpečného prostředí ve třídě**, které by zároveň mělo být **prostředím umožňujícím snazší integraci dětí vykazujících odlišnosti** jakéhokoli typu, včetně mateřského jazyka a kulturního zázemí.

Obdobně školy i jednotliví pedagogové projevují výrazný zájem o **pokračující semináře** se zaměřením na integraci dětí s jazykovými a kulturními odlišnostmi a na vytváření bezpečného prostředí ve třídě a také na využívání technik prožitkové pedagogiky ve výuce a v prevenci sociálně problematických jevů. Pedagogové pak také ve větší míře projevili zájem o programy zaměřené na **práci s problémovými dětmi**, případně i problémovými rodiči. Jedná se o téma, které má přímou návaznost právě i na problematiku bezpečného prostředí ve třídě, zejména v případě heterogenních kolektivů, jako je to nyní při vyšším počtu ukrajinských dětí. Pedagogové také opakovaně potvrzují, jakou **zátěž** pro ně současná situace znamená, a ve velké míře by proto uvítali i programy se zaměřením na **prevenci pracovního vyhoření**.

6. Seznam příloh

1. Přehled realizovaných programů pro žáky
2. Přehled realizovaných seminářů pro pedagogy
3. Ukázka prezenční listiny k programům pro žáky
4. Ukázka prezenční listiny k seminářům pro pedagogy
5. Ukázka evaluačního dotazníku k programům pro žáky po jeho absolvování
6. Náhled on-line evaluačního dotazníku s časovým odstupem k programům pro žáky
7. Ukázka evaluačního dotazníku k seminářům pro pedagogy po jeho absolvování
8. Náhled on-line evaluačního dotazníku s časovým odstupem k seminářům pro pedagogy
9. Náhled vstupního dotazníku k seminářům pro pedagogy
10. Fotodokumentace k dosavadnímu průběhu projektu
11. Metodika pro pedagogy pro vedení třídnických hodin
12. Pracovní list pro pedagogy pro následnou práci s žáky